

STŘEDOVĚKÉ DIVADLO

Náboženská kontemplace
a lidová zábava
(2. část)

Pašijové hry (mystéria) a morality
Světské a zábavné divadlo

*Prezentace pro kombinované studium
„Taneční a pohybové divadlo a výchova“*

Mystérium – pořádání

- mystérium – pašijová hra
- celkové řízení her – církve
- organizace, realizace
 - náboženský spolek nebo světské bratrstvo + městská rada → výbor her
 - cechy - řemeslníci

Mystérium – herci

- původně: duchovní, muži
 - výjimečně: ženy (kláštery)
- při rozšíření témat: duchovní hrají např. i světské postavy, čerty atp. – nevhodné
- národní jazyk – nevyžaduje se znalost latiny
- důsledek: do mystérií pronikají jako herci měšťané a profesionální herci

Mystérium – herci

- obsazování rolí – žádosti a konkurzy
 - herectví na vlastní náklady
 - obsazení se považuje za čest
 - hlavní, vedlejší a němé role
 - rozhodující pro obsazení: postavení žadatele a schopnosti
 - hrají muži – ženy jen výjimečně
 - dcery a ženy měšťanů – „zviditelňování“
 - mystérium o svaté Kateřině v Metz (Francie) – hlavní role 18letá dívka – zamiloval se do ní šlechtic – svatba (!)

Velké mystérium o Spasiteli (Lyon)

První den velkého lyonského mysteria o Spasiteli.

Herold a režisér hry (Curych, 1539)

Herold a režisér hry z Curychu 1539.

Mystérium - kostýmy

● současné, nikoliv historické

- vojáci – současné vojenské oblečení
- Židé
 - hodnostáři: církevní roucha katolické církve
 - běžná roucha středověkých Židů
- Bůh – oblečen jako císař nebo papež
- andělé – církevní roucha s křídly

Další žánry církevního divadla

● moralita

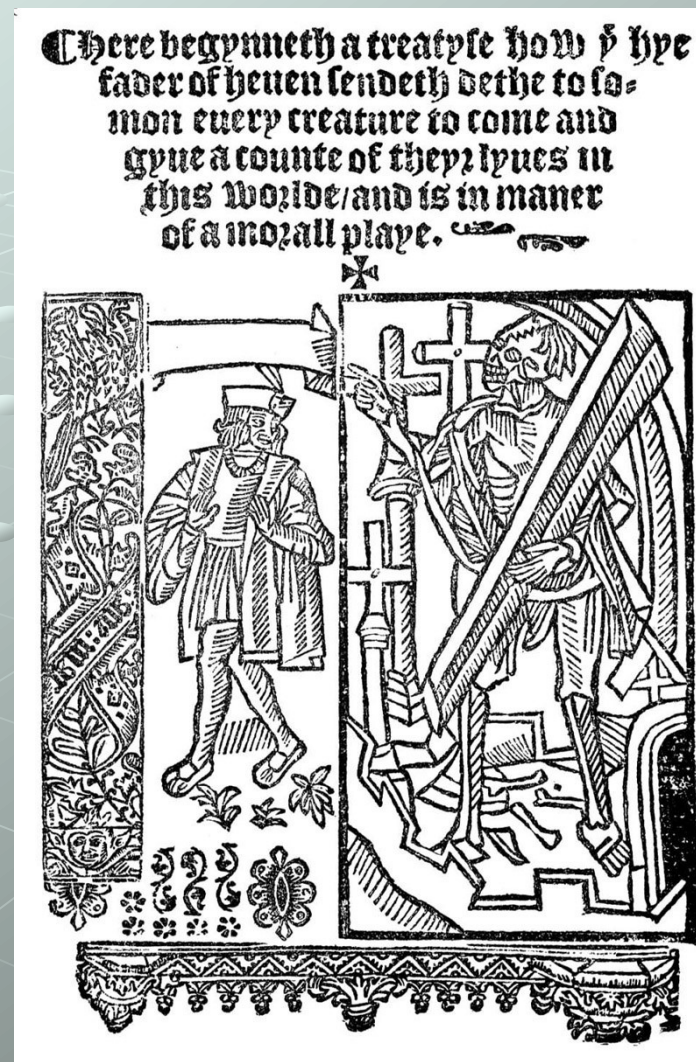
■ alegorie

Moralita

- alegorická hra
 - alegorické postavy
- pozdní středověk (14.-15. stol.)
- přechod mezi náboženským a světským divadlem (rozlišení na základě tematiky)
- didaktický charakter
- ukazuje nepravost, neřest – a zhoubné následky a trest
- boj mezi personifikovanými abstraktními postavami
 - milost a spravedlnost *versus* závist a chtivost

Everyman

- 15. stol.
- „Kdožkolivěk“ – Kdokoliv (z nás)
- Postavy
 - Everyman
 - Hlasatel (Opovědník – Průvodce)
 - Bůh
 - Smrt
 - Dobré skutky
 - Vědění
 - Krása
 - Moc
 - Anděl
 - aj.

Everyman

- pravděpodobně původně holandská hra *Elckerlijc*
- žánr: ars moriendi – tanec smrti
- zpracování ve 20. stol.
 - Hugo von Hofmannsthal: Jedermann
 - Salzburg
 - Salcburský festival (Max Reinhardt)

Jedermann / Salzburg (katedrála)

Nicolas de la Chesney: Odsouzení hostiny

- cca 1507
- žánr: spor ctností a neřestí
- hodující společnost
 - Náruživosti
 - Lakomství
 - Na zdraví (...)
 - Žloutenka
 - Ledvinový kámen
 - Podagra (...)
 - Střízlivost
 - Pilulka
 - Klystýr
 - Dieta (...)

Odsouzení hostiny

● soudní proces s Večeří a Hostinou

- Večeře omilostněna
- Hostina odsouzena

Alegorie

- odnož morality
- termín se užívá spíš později v barokním divadle

Konec náboženského divadla

- 1547 konec uvádění mystérií v Itálii
- 1548 zákaz pašijových her v Paříži
- 1558 zákaz náboženských her v Anglii (Alžběta I.)
- do konce 16. stol. se přestanou náboženské hry v Evropě uvádět
 - výjimka: Španělsko

SVĚTSKÉ DIVADLO

- samostatná vývojová linie středověkého divadla
- prolínání s církevním divadlem
 - žánry
 - realizace

Světské divadlo

● **mnohotvárnost podob, různé formy**

● **mimové a baviči:**

- **histrión**
- **jongleur, žonglér**
- **jokulátor**
- **žakéř**
- **ménestrel (anglicky minstrel)**
- **= potulný lidový hudebník-zpěvák-herce-recitátor-akrobat-autor (...)**

Světské divadlo / literatura / hudba

● trubadúr (truvér)

- básník, skladatel a zpěvák dvorských písní s milostnou tematikou
- oblasti literatury a hudby

Světské divadlo

- výrazně lidový charakter
- komediální žánry
- zábava

Adam de la Halle

● Robin a Marion

- dramatizace francouzské středověké písně – střídavě zpívají Robin a Marion
- dramatický pastorel (pastýřská hra)
- první milostná dvojice v evropské literatuře
- rytíř svádí Marion, ale ona ho odmítá, miluje Robina

Světské divadlo / žánry

● **dramatický monolog**

- veselý výstup jokulátora
- Bretoněc Yvon – krádež dřeva
- lazebník, mastičkář...

Světské divadlo / žánry

● Rutebeuf

- mastičkářská povídka
- monolog se mění v **dvojmonolog**
- **dvojmonolog** → dialog

Světské divadlo / žánry

● veselé kázání

le sermon joyeux

- parodie církevního kázání
- Kázání o svaté šunce
- Kázání o svatém herynku
- Kázání o svatém hroznu

Světské divadlo / žánry

- svátek bláznů – 28. prosince
- římský obyčej – pán slouží jeden den v roce otrokům
- průvod maškar
- král bláznů na oslici
- mše bláznů
- otočení běžných pravidel

Světské divadlo / žánry / sottie

● Sottie (sottie)

- le sot = blázen; „bláznovina“
- satira – útočí na společenské a politické nešvary
- vrchol – 16. stol.

Sotie

● sotie **Noví lidé**

- konflikt „nových lidí“ se starcem (Svět)
- noví lidé chtějí peníze, starce uvězní
- stařec Svět se bojí, a tak umlká

Bratrstva

- **Bratrstvo bezstarostných dětí**
Confrérie des Enfants Sans-Souci
- „Počet bláznů je nekonečný“
Numerus stultorum infinitus est
- v čele „kníže bláznů“
- přiléhavé kostýmy
 - napůl žlutá, napůl zelená barva
 - čapka s oslíma ušima
- profesionální herci
- svátek bláznů

Notre Dame de Paris / komedianti

Victor Hugo: Zvoník u Matky Boží (román)

Světské divadlo / žánry / fraška

fraška

- od 13. stol.
- vznikla z dvojmonologu a veselého kázání
- nevázaná komika
- krátký útvar
- hrála se na závěr představení (po moralitách)
- krátká situační komedie

Fraška

- ustálené typy
 - lstiví a hloupí advokáti
 - smyslní mniši
 - lékaři s podezřelým diplomem
 - vychytralý podvodník
 - žebrák
 - podváděný manžel
 - zbabělý voják

Fraška

Fraška o kádi

- žena uvězněná v kádi
- mstící se manžel

Fraška

● Fraška o advokátu Pierru Pathelinovi

- 1469 / 1480
- vrchol středověké frašky
- 5 osob, 3 místa děje

● Pierre Pathelin

● jeho žena

● soukeník

● pastýř

● soudce

Mistr Pierre Pathelin

Světské divadlo / žánry / masopustní hra

● masopustní hra

- uvádí se během karnevalu
- karneval = masopust
(„carne vale“ = „maso, sbohem“)
- vynášení zimy, příprava na jaro
- zařikávání plodnosti
- ničení zlých démonů
- křesťanské převzetí - Velikonoce

Masopustní hra

- divadelní mumraje, maškarády – předstupeň divadelního útvaru
- přirozené mimické sklony člověka, napodobování, „převtělování“
- zdroj: římské histrióny
- Německo
- vrchol **Hans Sachs – švanky** (šprýmy) (viz renesance)

Karneval / zlaté masky (Benátky)

Karneval / maska s vousy (Schembartläufer)

Světské divadlo / žánry

● **interludium**
mezihra

● **turnaj**

- výcvik bojovníků
- během 13. stol. – divadelní prvky
- královské a šlechtické dvory
- boj o symbolické mansiony
 - Hrad lásky
 - stromy, prameny, hory, lodě...

Světské divadlo / žánry

● maškaráda

● mumraj, mumrajová hra

● kuklení

- hrát v masce, zakuklení
- záměna osob
- mečový tanec
- moriska (moreska)
- hry a pantomimy v maskách

Středověké divadlo / Německo

● Hra o Neidhartovi

Neidhartspiel

- 1350 – nejstarší německý dramatický text
- minnesänger Neidhart (13. stol.) – básně o hlupácích
- fialka pod kloboukem
- zásah sedláků
- tanec Neidharta a vévodkyně na oslavu jara
- odhalení domnělé fialky
- Neidhartova strašlivá pomsta
- drsný humor – výsměch sedlákům i rytířům-pěvcům lásky